

КОНЯРСТВО

ТЕМА: Народногосподарське значення і біологічні особливості коней.

План

1. Народногосподарське значення і біологічні особливості коней.
2. Екстер'єрні особливості коней різних типів.
3. Алюри коней.

1. Здавна людина використовує коня як верхову, робочу і в'ючну тварину. Крім того, у ряді країн кінь має значення як м'ясо-молочна тварина. З молока кобил виготовляють дієтичний продукт — кумис із цілющими властивостями. Особливо цінний він при захворюванні на туберкульоз і деяких хворобах травного каналу. М'ясо коней (конина) містить мало жиру, але у ньому багато ненасичених жирних кислот, чим пояснюється його позитивна дія на обмін холестерину в організмі людини. Тому конина корисна людям старшого віку та тим, у яких порушений жировий обмін.

Останнім часом відновлюється значення коней у виконанні сільськогосподарських і транспортних робіт, особливо в негоду на ґрунтових дорогах. У важкопрохідних і гірських місцях ці тварини часто є, по суті, єдиним засобом для пересування. Дуже вигідно використовувати коней в індивідуальних дрібних господарствах. При цьому, як правило, відпадає потреба в паливі, мастилах та запасних частинах.

Все більше набувають поширення кінний спорт і верхова їзда. Цікаві туризм "у сідлі", кінні ігри. Зростає потреба з службових конях (на прикордонних заставах, в експедиціях тощо).

Коней використовують на біофабриках для виробництва вакцини, сироваток і багатьох біопрепаратів для лікування людей і сільськогосподарських тварин.

2. Роботоздатність коней як найважливіша їхня особливість великою мірою визначається будовою тіла. Оцінюючи екстер'єр, передусім, звертають увагу на статі. Кожному продуктивному типу коней властиві екстер'єрні особливості, що склалися під впливом тривалого добору.

Верховим коням характерні такі ознаки: легкий і міцний кістяк; щільні мускули й шкіра; глибокі, але неширокі груди; довга нетовста шия; укорочений тулуб; легка, суха голова; довгі, косо поставлені лопатки; довгі кінцівки із добре окресленими суглобами та сухожиллям.

Ваговози масивні й з короткими кінцівками. Вони мають широкий, глибокий і порівняно розтягнутий тулуб із товстою й досить рихлою шкірою. У них кістяк і мускулатура добре розвинені, круп широкий, роздвоєний і спущений, голова важка із широким лобом, шия коротка й товста, лопатки прямовисні, але довгі, кінцівки товсті, широко поставлені.

Рисисті коні за екстер'єром займають проміжне положення між верховими

породами й ваговозами, наближаючись більше до верхових коней. Для місцевих коней характерні переважно комбінована продуктивність і неоднакові ознаки екстер'єру.

У коней різної продуктивності є екстер'єрні недоліки та вади. Невеликі відхилення в будові зовнішніх форм, що не впливають на роботоздатність, називають недоліками, а значні за яких повною мірою втрачаються роботоздатність і племінні якості, — вадами. До основних вад належать: курба — викривлення лінії задньої поверхні скакального суглоба й п'яtkової кістки, яке настає внаслідок перенапруження слабкого зв'язкового апарату або його запалення чи механічного Пошкодження; шпат — розрощення кісток скакального суглоба із внутрішнього боку, через що кінь під час руху дригає задньою кінцівкою ("півняча хода"); "жабка" — кісткове кільцеподібне розширення на межі путововінцевого суглоба, яке може бути наслідком недорозвинення коней або важкої роботи в молодому віці; через цю ваду внаслідок обмеження руху путової кістки й копита кінь кульгає; козинець — зігнутість передніх кінцівок у зап'ясному суглобі; м'які бабки — провисання бабок і п'ястка під час руху через слабкість сухожильно-зв'язкового апарату; бурсит ліктя — м'яка пухлина на задній поверхні ліктьового горба; бурсит п'ятки (піпгак) — пухлина у межах п'яtkового горба; тендиніт (брокдаун) — запалення сухожилля згиначів передніх кінцівок, що супроводжується, як правило, появою пухлини і кульгавості; синовіти - наливи внаслідок скупчення в порожнинах оболонок суглобів і сухожильних піхв серозної рідини; зближеність, бочкопо-дібність, шаблюватість, слоновість задніх і розкид або клишоногість передніх кінцівок; тріщини та інші вади копит.

Не придатний для господарства кінь, який має таку ваду, як рорер, або свистячу задуху, коли в гортані тварини чути характерний свист, що посилюється при швидкому русі.

Цінність коня знижується через погані звички: норовистість, коли він не хоче коритися людині; прикус — захоплення зубами краю годівниці; всмоктування й ковтання повітря тощо.

Масті та відмітини коней. Найпоширеніші такі масті коней: руда — тулуб і кінцівки суцільноруді, хвіст і грива трохи світліші; гніда (темна й світла) — голова і тулуб коричневі, а грива, хвіст і кінцівки нижче зап'ястя й скакального суглоба — чорні; ворона — загальне чорне забарвлення; кара — чорне забарвлення в цілому, але із коричневими підпалинами на морді й у пахвинах; булана (темна, світла, золотиста) — голова і тулуб жовтувато-пісочні, грива, хвіст і кінцівки — чорні, вздовж спини може бути чорна смуга (ремінь); ігренева — тулуб шоколадного кольору, грива й хвіст світліші, димчасті або білі; мишаста — тулуб попелястого кольору, голова, грива, хвіст і низ кінцівок чорні, на кінцівках бувають темні "зебро-подібні" смуги, вздовж холки і спини — чорний ремінь; сіра (темно-сіра, рудо-сіра, гнідо-сіра, сіра в яблуках, сіра у гречці) — суміш темних і білих шерстинок, з яких із віком кількість білих збільшується (лошата народжуються темні різного забарвлення); чубара — на білому тулубі розмін маленькі темні плями; чала (гнідо-, рудо-, вороно-чала) на темному тулубі є рівномірна домішка білого волосу. Крім мастей, зустрічаються також бура, ряба та ін.

При описуванні коней враховують відмітини — плям різної форми і величини, які бувають на окремих ділянках тіла й відрізняються від основної масті. Так, на голові може бути зірка, сивизна, лисина; між ніздрями — натільна пляма сивизна, білизна; на кінцівках — білизна різних розмірів.

3. Алюром називають характер поступального руху. Від нього залежить, насамперед, швидкість пересування коня, його сила та витривалість. Розрізняють три основних види алюрів: крок, рись, галоп.

Крок — чотиритактний рух, при якому щоразу в повітрі висить лише одна кінцівка. Рух кроком починається із зусилля задньої кінцівки, після чого піднімається права передня, потім — права задня і т. д. За тихого кроку кінь завжди обпирається об землю трьома кінцівками, а за прискореного — в деякі моменти — тільки двома. Середня швидкість кроку ваговозів становить 4—5, рисистих і верхових — 6—7 км.

Рись — двотактний рух: кінь одночасно відштовхується від землі й ставить на неї дві кінцівки, розміщені по діагоналі (ліва передня, права задня; права передня, ліва задня). Якщо він біжить, відриваючись від землі по черзі обома правими й обома лівими кінцівками, то такий рух називається інохіддю. Швидкість руху коня тихою риссю — 9—10 км за годину, середньою — 10—12, а при іподромних випробуваннях — близько 50 км.

Галоп — тритактний рух із фазою вільного зависання в повітрі. Коні галопують переважно з лівої ноги. При цьому спочатку все навантаження тіла припадає на праву задню кінцівку, потім одночасно — на ліву задню й праву передню і нарешті — на ліву передню. Після цього кінь зависає. Швидкість манежного галопу становить 12—15 км/год, польового — 20—25 і швидкого кар'єру — 50—60 км/год.

Визначення віку коней. У практичних умовах часто виникає потреба визначати вік коней за станом зубів. Жеребці мають 40 зубів, кобили — 36 (не мають ікол), із них на кожній щелепі по 6 різців і по 12 кутніх зубів. Різці в свою чергу поділяються на зачепи (середня пара), середні різці та окрайки.

Вік коней визначають з урахуванням змін у зубах, що відбуваються у зубній аркаді з віком тварин. Молочні зачепи прорізаються в 30, середні різці — у 45 днів, окрайки — у 6 міс. Стирання чашечок на молочних різцях відмічають у такій послідовності: зачепів — у 12 міс, середніх різців — у 14, окрайків — у 24 міс. Прорізаються і вирівнюються постійні зачепи в 2,5—3 роки, середні — у 3,5—4, окрайки — в 4,5—5 років. У п'ять років з'являються ікла у жеребців. Стираються чашечки на постійних зачепах, середніх різцях та окрайках нижньої щелепи у шість, сім і вісім років, а верхньої — відповідно в дев'ять, десять та одинадцять. Третя поверхня на постійних різцях овальна до 10—12 років, круглувата в 12 — на зачепах, 13 — на середніх, у 14 — на окрайках; трикутна форма — на зачепах у 14 років, на середніх — у 16, на окрайках — у 18 років; знову овальна форма — у 18, 20 років і старше відповідно на кожній парі різців.